

پژوهش‌های فیزیولوژی و مدیریت در ورزش
شماره ۵، بهار ۱۳۹۰
ص ص : ۶۲ - ۵۳

بررسی و مقایسه پیشینه‌ها در رساله‌ها و پایان‌نامه‌های دانشکده تربیت بدنی دانشگاه تهران در سال ۱۳۸۹ به تفکیک چهار گروه آموزشی و دانشکده

۱. محمود گودرزی* - ۲. مینا بشارتی - ۳. مریم رضوانفر

۱. استاد دانشگاه تهران، ۳۰۲. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی

(تاریخ دریافت: ۱۷ / ۰۷ / ۱۳۸۹، تاریخ تصویب: ۲۵ / ۱۰ / ۱۳۸۹)

چکیده

پیشینه در یک اثر پژوهشی امری حیاتی است و تحقیقات مرتبط گذشته را رصد می‌کند. فرآیند ساختاری آن امتداد گذشته به آینده به همراه نوآوری در آن حوزه موضوعی خاص و برشی از یک مسیر علمی و تکمیل‌کننده شکاف‌های تحقیقاتی می‌باشد. در بررسی حاضر ۲۱۳۲ پیشینه مربوط به ۶۴ پایان‌نامه و رساله دانشکده تربیت بدنی در سال ۱۳۸۹ مورد بررسی قرار گرفته است. جهت گردآوری داده‌های مورد نیاز پیشینه‌های پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دفاع شده در سال ۱۳۸۹ دانشکده یک مرتبه در فصل دوم و مرتبه دیگر در منابع و مآخذ مورد بررسی قرار گرفته است. پس از آن مجموعه اطلاعات به دست آمده هر بار به تناسب یکی از پرسش‌های طرح شده در پژوهش مرتب، و با استفاده از نرم افزار Excel مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. با توجه به نتایج به دست آمده مشاهده گردید که تعداد پیشینه‌ها در گروه‌های مختلف آموزشی بین ۳۰۰ تا ۸۰۰ بوده و میانگین آنها از ۲۴ تا ۴۵ در هر پایان‌نامه/رساله بوده است. همچنین در کل دانشکده در بررسی وجه غالب در محمل‌ها مشاهده گردید که استناد به مقالات با ۷۰/۱ درصد از بالاترین میزان استناد برخوردار بوده است. و در خصوص روزآمدی پیشینه‌ها، منابع مربوط به دوره زمانی قبل از ۲۰۰۱ (قبل از ۱۳۸۰) با میانگین ۴۱/۸ درصد بیشترین میزان استناد را به خود اختصاص داده است.

واژه‌های کلیدی

پیشینه، دانشگاه تهران، دانشکده تربیت بدنی، پایان‌نامه، رساله.

مقدمه

طرح پژوهشی شده است. در این میان پایان نامه ها به علت ماهیت و ویژگی خاصی که دارند ، نقش مهمی در پیکره دانش ایفا می نمایند. به طوری که غفلت از آن ها چندان به مصلحت جامعه علمی نیست. (سبکتکین ، ۱۳۷۴). در همین راستا تهیه پایان نامه در طول دوره تحصیلات تکمیلی دانشگاهی، نخستین حرکت پژوهشی جدی می باشد که دانشجو انجام می دهد. این فعالیت پژوهشی دانشجویان برآیند مجموع یافته های آنان در طول دوره تحصیلی است ، و آموخته های آنها در درس گوناگون به منزله شرایط مقدماتی و ضروری انجام به کار پژوهشی است. حضور همین شرایط ، انتظار مخاطبان پایان نامه ها را بالا می برد و سبب می شود که دانشجو و استادان راهنما و مشاور دوشادوش یکدیگر بکوشند تا انتظار پیش بینی شده را بر آورده سازند. مجموعه این ویژگی ها و تلاش ها سبب می شود که پایان نامه از اعتبار و وجه ای خاص برخوردار باشد. (حری ، ۱۳۷۵). این ویژگی باعث می شود که دانشجویان برای یافتن سابقه و شواهد علمی ، متون و منابع متفاوتی را جستجو کنند و مورد استفاده قرار دهند. استفاده از متون و منابع نگاشته شده در زمینه موضوعی مورد نظر ، از مراحل مهم فعالیت دانشجو در تهیه و تدوین پایان نامه و یکی از شرایط کلیدی بسط و توسعه دانش می باشد ، زیرا یک فعالیت پژوهشی در هر زمینه موضوعی خاص در صورتی باعث گسترش دانش در آن حیطه می شود که از نتایج مطالعات پیشین به عنوان نقطه شروعی استفاده نموده و خود نیز مقدمه ای برای مطالعات بعدی باشد ؛ در واقع بین مطالعه در حال انجام و مطالعات پیشین ، ارتباط و پیوستگی وجود داشته باشد و هر اندازه که این ارتباط بیشتر باشد ، سهم آن مطالعه در گسترش دانش بیشتر خواهد بود (خاکی ، ۱۳۷۸). از نظر سرمد، بازرگان و حجازی (۱۳۷۶) مقاصد مشخص پیشینه پژوهش عبارتند از:

انسان در میان سایر موجودات از جایگاه ویژه ای برخوردار است ، تا جائیکه خداوند وی را خلیفه خود در روی زمین نامید و به این خلقت نیکو و مبارک آفرین گفت. این کرامت و بزرگی از آنجا پیدا شد که انسان فطرتی کنجکاو و پژوهشگر یافت تا در سایه تلاش و کوشش خود کائنات و هر آنچه در آن است را در تسخیر خود درآورد و با تکیه بر توان علمی و فنی خود هر روز شاهد اختراع و اکتشافی تازه باشد ، چیزی که دیگر موجودات از آن بی بهره اند . بدون اغراق باید گفت آنچه از علم ، دانش و فناوری در اختیار ماست حاصل تحقیقات پیشینیان و دانشمندان معاصر است . شاید به همین دلیل است که گروهی از پژوهشگران تحقیق را فرایند تولید و پردازش علم تعریف کرده اند . در تحقیقات پایه هدف ارتقاء آگاهی ها و گسترش مرزهای دانش است و نتیجه آن به صورت ارائه روش ها ، روابط و حقایق علمی منتشر می شود و این اطلاعات می تواند به عنوان مبنایی برای تحقیقات کاربردی و توسعه ای مورد استفاده سایر پژوهشگران قرار گیرد. (فراهانی ، ۱۳۸۸)

مرور پیشینه باید دانش موجود در زمینه موضوع مورد نظر و شکاف های موجود در آن را مشخص سازد و نقش تحقیق حاضر در پر کردن این خلاء را به خوبی بیان کند . بنابراین مرور پیشینه تنها جمع آوری ، کنار هم گذاشتن و خلاصه کردن تحقیقات موجود نیست . شایع ترین بد فهمی در رابطه با این بخش این است که تصور کنیم مرور پیشینه فقط از یک سری پاراگراف هایی تشکیل شده که هر کدام از این پاراگراف ها خلاصه یک تحقیق است . (فراهانی ، ۱۳۸۸)

رشد و توسعه علوم و فنون و افزایش فعالیت های علمی و پژوهشی در جهان ، باعث تولید انواع منابع اطلاعاتی از قبیل کتاب ، پایان نامه ، گزارش تحقیقاتی و

تامل او درباره موضوع مورد بررسی پی برد. چه بسیار پژوهش هایی که اگر به حد کافی به بررسی های پیشینه مراجعه می کردند ، دیگر لزومی برای انجام آنها پیدا نمی شد . محققانی می توانند پیشینه های مناسب برای تحقیق خود پیدا کنند که مسئله تحقیق را به خوبی مطالعه کرده باشند.

هریداسان و کالشرستا(۲۰۰۷)در بررسی

استندهای مجله سازمان دانش ، نشان دادند که متوسط استناد برای هر مقاله ۲۱ بوده و کتاب منبعی است که بیش از سایر منابع به آن استناد شده است. نویسندگان آمریکایی ، انگلیسی و آلمانی سهم بیشتری در انتشار مقاله در این نشریه داشتند و نویسندگان هندی، از این حیث در رده هفتم بودند.

مک کین (۲۰۰۷) به بررسی استناد های ۳۳۶

نشریه موجود در دانشکده زیست شناسی تمپل ایالت فیلادلفیا پرداخت و طی این بررسی به همخوانی میزان استفاده از مجلات با نتایج براد فورد رسیده است. در این پژوهش ۱۶ نشریه به عنوان مجلات هسته معرفی شدند.هم چنین معلوم شد بیشترین در صد استناد مربوط به نشریات منتشر شده در سال ۱۹۶۰ است.

والمیتجانا (۲۰۰۸) در مقاله خود با عنوان " تحلیل

استنادی منابع پایان نامه های دکترای رشته شیمی به عنوان ابزاری برای مدیریت مجموعه در کتابخانه دانشگاه " به تجزیه و تحلیل استندهای موجود در ۴۶ پایان نامه دکترای از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۳ پرداخت. نتایج به دست آمده از ۴۲۰۳ استناد نشان دادکه بیشترین مدارک استفاده شده (۷۹٪) مقالات علمی هستند. ۳۳ عنوان مجله پاسخگوی ۵۰ درصد نیازهای اطلاعاتی دانشجویان بوده است و سن ۵۰ درصد از استنادها از ۹ سال قدیمی تر نبوده است.

۱. تعریف و تحدید مسئله،

۲. قرار دادن یافته های تحقیق در چار چوب تحقیقات قبلی،

۳. اجتناب از دوباره کاری ،

۴. انتخاب روش ها و ابزار اندازه گیری
آری و رضویه (۱۹۹۰) علاوه بر اهداف ذکر شده ، اهدافی دیگر به آن افزوده اند و هفت هدف و مزیت را برای پیشینه تحقیق بر می شمردند:

۱. مشخص کردن محدوده تحقیق ،

۲. برقراری ارتباط سوال های تحقیق با تحقیق های قبلی ،

۳. محدود کردن سوال ها و مشخص ساختن مفاهیم عمده در تحقیق،

۴. روشن ساختن نکات و نتایج متضاد در تحقیقات گذشته در یک حوزه تخصصی،

۵. شناسایی روش های کارآمد و نیز نامناسب تحقیق،

۶. جلوگیری از دوباره کاری و تکرار تحقیقات گذشته ،

۷. توانا ساختن پژوهشگر در تفسیر اهمیت نتایج بدست آمده از تحقیق خود.(فتاحی ، پیروخ ، ۱۳۷۷)

بنابراین نظارت جدی و علمی بر بررسی دقیق پیشینه ها توسط اساتید یکی از مقدمات اساسی و یکی از نخستین مراحل است که جهت عنصر تازگی برای اصالت انجام پایان نامه/رساله ضرورت دارد.

خنیفر (۱۳۸۷) در تحقیق خود با عنوان

پیشینه و ادبیات نظری پژوهش (روزنه ای به دنیای پژوهش) درباره اهمیت پیشینه معتقد است : همین اندازه کافی است که از روی تعداد پیشینه هایی که محقق به آنها مراجعه می کند ، می توان به مطالعات زمینه و نیز

چه بسیار پژوهش‌هایی که اگر به حد کافی به بررسی‌های پیشینه مراجعه می‌کردند، دیگر لزومی برای انجام آنها پیدا نمی‌شد، محققانی می‌توانند پیشینه‌های مناسب برای تحقیق خود پیدا کنند که مسئله تحقیق را به خوبی مطالعه کرده باشند. از آنجائیکه این امر نمایان می‌سازد که محققان محترم در تهیه پایان‌نامه خود تا چه حد به موضوع مورد تحقیق اشراف دارند، با انجام این تحقیق سعی شده است از جنبه‌های متفاوت، پیشینه‌های رساله‌ها / پایان‌نامه‌های دفاع شده در سال ۱۳۸۹ دانشکده تربیت بدنی که در فصل دوم و همچنین اطلاعات کتابشناختی آن در فهرست منابع و مآخذ ذکر شده است، مورد بررسی قرار گیرد تا بتوان درک کرد که یک تحقیق خوب صرفاً جمع‌آوری اطلاعات موجود نیست و مطالعه چند مقاله در زمینه موضوع خود و یادداشت برداری از آن تحقیق محسوب نمی‌شود، بلکه تحقیق فرایند منظم کشف و توسعه دانش انسان و در نتیجه کشف حقیقت است. و از آنجائیکه مرور پیشینه باید دانش موجود در زمینه موضوع مورد نظر و شکاف‌های موجود در آن را مشخص سازد و نقش تحقیق حاضر در پر کردن این خلاء را به خوبی بیان کند، امری مهم و ضروری می‌باشد.

هدف بررسی حاضر مشخص کردن وضعیت پیشینه‌ها در رساله‌ها و پایان‌نامه‌های دانشکده تربیت بدنی دانشگاه تهران در سال ۱۳۸۹ است؛ و غرض از پیشینه، اطلاعات و بحث‌های مربوط به کلیه اسناد و منابعی است که ذیل فصل دوم با عنوان مبانی نظری و پیشینه تحقیق درج شده است. در این بررسی ابتدا به تجزیه و تحلیل پیشینه‌ها به صورت جداگانه پرداخته می‌شود و سپس در مرحله دوم مقایسه بین چهار گروه آموزشی مختلف انجام می‌گیرد. در نهایت نمای وضعیت

نوریا و سابات (۲۰۰۸) طی تحقیقی به تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های دکتری رشته شیمی پرداختند. از بررسی ۴۶ رساله دکتری دانشگاه کومیک دی سربا طی سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۳ در مجموع ۴۲۰۳ منبع کتابشناختی استخراج شد. نتایج به دست آمده نشان داد بیشترین مدارک مورد استفاده، مقاله‌های علمی بوده‌اند که ۷۹ درصد منابع را به خود اختصاص داده‌اند. ۳۳ مجله، ۵۰ درصد نیازهای اطلاعاتی را پاسخ داده‌اند.

فیرسن (۲۰۰۹) در مقاله‌ای با عنوان آیا تحلیل استنادی از پایان‌نامه کارشناسی ارشد و رساله دکتری می‌تواند در تصمیم‌گیری مدیریت مجموعه نشریات مفید باشد؟ به تجزیه و تحلیل در ۱۳۲ رساله دکتری و ۳۱۱ پایان‌نامه کارشناسی ارشد از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۶ پرداخته است. تعداد استنادها ۶۰۸۶۶ بوده است که ۳۷٪ استنادهای کارشناسی ارشد و ۶۳٪ مربوط به رساله دکتری بوده است. استنادهای رساله دکتری به نشریات ۳۰۱۵۲ (۵۳٪)، کتاب ۱۶۰۶۴ (۴۲٪)، رساله دکتری ۳۱۹ (۱٪)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد ۲۰۶ (۲٪)، کنفرانس‌ها ۳۷۵ (۱٪)، وبسایت ۱۲۶ (۱٪) و سایر منابع ۱۱۱۱ (۳٪) می‌باشد. در مقابل استنادهای پایان‌نامه کارشناسی ارشد به نشریات ۹۴۸۰ (۴۲٪)، کتاب ۱۱۲۹۴ (۵۰٪)، رساله دکتری ۱۳۷ (۱٪)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد ۵۶۳ (۲٪)، کنفرانس‌ها ۸۳ (۱٪)، وبسایت ۱۱۲ (۱٪)، و سایر منابع ۸۴۳ (۴٪) می‌باشد. استنادها به نشریات در رساله دکتری بیشتر از سایر منابع بوده است ولی این امر در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد صادق نبوده است (بیشتر به کتاب استناد شده است).

با توجه به این که از روی تعداد پیشینه‌هایی که محقق به آنها مراجعه می‌کند، می‌توان به مطالعات زمینه و نیز تامل او درباره موضوع مورد بررسی پی برد و

هدف پژوهش نمونه پذیر نیستند ، کلیه داده های به دست آمده بررسی شده است.

کلی پیشینه ها در سال ۱۳۸۹ در رساله ها و پایان نامه های دانشکده ترسیم می شود.

نتایج و یافته های تحقیق

در این پژوهش تعداد و پراکندگی پیشینه ها ، وجه غالب در محمل ها ، روزآمدی پیشینه ها ، میزان استناد در پیشینه ها به تولیدات علمی اساتید دانشکده ، زبان غالب مورد استفاده در پیشینه ها و هم خوانی پیشینه ها در متن با پیشینه ها در منابع در کل گروه های آموزشی (مدیریت ، آسیب شناسی و حرکات اصلاحی ، فیزیولوژی و رفتار حرکتی) بررسی و نتایج ذیل حاصل گردید.

۱.تعداد و پراکندگی پیشینه ها در کل گروه های آموزشی

تعداد ۲۱۳۲ پیشینه در ۶۴ پایان نامه / رساله در مجموع گروههای دانشکده مورد استفاده قرار گرفته است که به طور میانگین ۳۳ پیشینه به هر پایان نامه/رساله تعلق می گیرد. از کل تعداد پیشینه ها ۴۴۹ مورد به فارسی و ۱۶۸۳ مورد به انگلیسی اختصاص داشت ، که بدین ترتیب میانگین پیشینه های فارسی حدود ۷ و انگلیسی ۳/۲۶ در هر پایان نامه/رساله است. بدین ترتیب سهم پیشینه های انگلیسی حدود ۳/۸ برابر پیشینه های فارسی است.

روش تحقیق

در پژوهش حاضر پیشینه های رساله ها و پایان نامه های دانشکده تربیت بدنی در سال ۱۳۸۹ مورد بررسی قرار گرفته است. بدین منظور ابتدا اطلاعات کتابشناختی کلیه پیشینه رساله ها و پایان نامه ها به تفکیک و بر اساس پرسش های اساسی در جداولی که به این منظور تهیه شده بود درج گردید و با استفاده از روش تحلیل استنادی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در مرحله بعد مقایسه گروه های مختلف آموزشی با یکدیگر و در انتها بررسی به صورت رویکردی ترکیبی و به صورت یکپارچه در قالب دانشکده انجام گرفت. پس از آن مجموعه اطلاعات به دست آمده هر بار به تناسب یکی از پرسش های طرح شده در پژوهش مرتب، و با استفاده از نرم افزار Excel مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جامعه مورد پژوهش ، کل پایان نامه ها و رساله های دفاع شده در سال ۱۳۸۹ که تا ۱۵ مهر ۱۳۹۰ تحویل کتابخانه دانشکده داده شده را در بر می گیرد. تعداد پیشینه ها ۲۱۳۲ که در ۶۴ پایان نامه و رساله استناد شده بود که از این تعداد ۱۰ رساله و ۵۴ پایان نامه بوده است . از آنجایی که جامعه مورد بررسی، با توجه به

۱.وجه غالب در محمل ها

جدول ۱- توزیع فراوانی استناد به منابع از لحاظ نوع قالب در پیشینه ی کل پایان نامه/رساله

زبان	کتاب	مقاله	پایان نامه	منابع الکترونیکی	سایر	جمع
فارسی	۶۶	۱۵۷	۱۶۰	۰	۶۶	۴۴۹
انگلیسی	۱۴۵	۱۳۳۸	۲۹	۱۶	۱۵۵	۱۶۸۳
جمع	۲۱۱	۱۴۹۵	۱۸۹	۱۶	۲۲۱	۲۱۳۲
درصد	۹/۹	۷۰/۱	۸/۹	۰/۸	۱۰/۴	۱۰۰

در میان ۴۴۹ پیشینه فارسی، بیشترین عنوان با ۱۶۰ عنوان متعلق به پایان نامه و سپس با ۱۵۷ عنوان متعلق به مقالات است.

در ۱۶۸۳ پیشینه انگلیسی نیز بیشترین استناد به مقالات با ۱۳۳۸ عنوان و سپس سایر منابع با ۱۵۵ عنوان است.

جدول ۱. تعداد استنادهای مربوط به هر یک از قالب‌ها را نمایش می‌دهد. همانگونه که در این جدول مشاهده می‌نمایید، مقالات (نشریات) از بیشترین میزان استناد برخوردار بوده (۱۴۹۵: ۰/۷۰/۱) و پس از آن با تفاوت بسیار زیادی سایر منابع (۲۲۱: ۰/۱۰/۴) در درجه دوم قرار دارند.

۲. روزآمدی پیشینه‌ها

جدول ۲- تعداد پیشینه‌ها بر حسب تاریخ انتشار

تاریخ	فراوانی	درصد پیشینه‌ها نسبت به کل
قبل از ۲۰۰۱ (قبل از ۱۳۸۰)	۸۹۲	۴۱/۸
۲۰۰۱ - ۲۰۰۵ (۱۳۸۰ - ۱۳۸۴)	۶۱۰	۲۸/۶
۲۰۰۶ - ۲۰۱۰ (۱۳۸۵ - ۱۳۸۹)	۶۲۲	۲۹/۲
بدون تاریخ	۸	۰/۴
جمع	۲۱۳۲	۱۰۰

سایر دوره‌ها به خود اختصاص داده است. وبه ترتیب ۲۹/۲٪ پیشینه‌ها مربوط به دوره زمانی (۱۳۸۵ - ۱۳۸۹) می‌باشد و ۲۸/۶٪ آنها مربوط به دوره زمانی (۱۳۸۰ - ۱۳۸۴) می‌باشد.

نتایج حاصل از بررسی این بخش از پژوهش نشان داد که پیشینه‌ها مربوط به دوره زمانی قبل از ۲۰۰۱ (قبل از ۱۳۸۰) بیشترین میزان (۴۱/۸٪؛ ۸۹۲) را نسبت به

۳. میزان استناد در پیشینه‌ها به تولیدات علمی اساتید دانشکده

جدول ۳- فراوانی استناد در پیشینه‌ها به تولیدات علمی اساتید

نوع استناد	فراوانی	درصد نسبت به کل پیشینه‌ها
استناد به اساتید دانشکده	۲۸	۱/۳

جدول ۴ میزان استناد به منابع از بعد زبان را نمایش می‌دهد. همانگونه که در این جدول مشاهده می‌نمایید درصد استناد به پیشینه انگلیسی ۷۸/۹ درصد و ۲۱/۱ درصد از پیشینه‌ها فارسی است.

همانگونه که در جدول ۳ مشخص است ۱/۳ درصد از کل پیشینه‌ها به آثار علمی اساتید دانشکده اختصاص دارد.

۴. زبان غالب مورد استفاده در پیشینه

جدول ۴- میزان استناد به منابع از بعد زبان در پیشینه‌ها

زبان	فراوانی	در صد از کل پیشینه‌ها
فارسی	۴۴۹	۲۱/۱
انگلیسی	۱۶۸۳	۷۸/۹
جمع کل	۲۱۳۲	۱۰۰/۰

۵. هم‌خوانی پیشینه‌ها در متن با پیشینه‌ها در منابع

جدول ۵- هم‌خوانی پیشینه‌ها در متن و منابع

زبان	فراوانی پیشینه در متن	فراوانی پیشینه در منابع	اختلاف	در صد نسبت پیشینه در منابع به متن
فارسی	۴۶۵	۴۴۹	۱۶	۹۶/۶
انگلیسی	۱۷۳۶	۱۶۸۳	۵۳	۹۶/۹
جمع	۲۲۰۱	۲۱۳۲	۶۹	۹۶/۹

همانگونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود در پیشینه‌های فارسی ۹۶/۶ در صد و در پیشینه‌های انگلیسی ۹۶/۹ در صد از پیشینه‌های متن در منابع ذکر شده است. به طور کلی ۹۶/۹ در صد از پیشینه‌های متن در منابع و مآخذ نیز وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

توسعه و پیشرفت علم وابسته به نظم و انتظام مطالعاتی است. این پیشرفت مستلزم آن است که از پراکنده‌کاری اجتناب شود و هر پژوهشی در جریانی سازنده از تاریخ پژوهش‌های علمی قرار گیرد. به بیان دیگر، بنای علم همچون پلکانی پیوسته و بالا رونده است، و اگر پله‌های این پلکان روی هم قرار گیرند، حرکت «صعودی» را امکان پذیر می‌سازند و اگر این پله‌ها شناسایی نشوند امکان افزودن پله جدیدی بر این پلکان بلند بوجود نخواهد آمد. تدوین و نگارش پیشینه پژوهش

یا به تعبیر دیگر مرور ادبیات تحقیق چنین وظیفه خطیری را به عهده دارد. تدوین پیشینه پژوهش خود یک پژوهش است و نشان می‌دهد که یک ایده یا یک موضوع در فرایند حیات خود چه چالش‌هایی را پشت سر گذاشته است و چگونه و تا چه حد مورد نقد و ارزیابی قرار گرفته و چگونه و با چه شکلی از معرکه آرا جان به در برده است و دچار چه تغییر و تحولات و احیاناً دگرسی‌هایی شده است (اشتریان، ۱۳۸۹). اهمیت این امر باعث شد تا پیشینه‌های پایان‌نامه‌ها/رساله‌های دانشکده تربیت بدنی در سال ۱۳۸۹ در پژوهش حاضر مورد بررسی قرار گیرد.

بر اساس نتایج به دست آمده در گروه مدیریت ۳۴۸ پیشینه که میانگین آن ۲۴/۸ پیشینه در هر پایان‌نامه/رساله، در گروه آسیب‌شناسی و حرکات اصلاحی ۴۰۱ پیشینه که میانگین آن ۳۰/۸ پیشینه در هر پایان

بیشترین استناد (۷۰/۱٪) شده است. امروزه پژوهشگران به منظور اینکه نتایج پژوهش‌های خود را سریع و به روز در اختیار دیگران قرار دهند، آنها را به صورت مقاله در نشریات چاپ می‌کنند. به همین دلیل نشریات در پاسخگویی به نیازهای محققان جایگاه خاصی دارند و این مسئله در پژوهش‌های دانشجویان دانشکده نیز صادق است و استناد به مقالات در پایان نامه / رساله بیش از سایر منابع می‌باشد.

از آنجائیکه روزآمدی منابع بر غنای علمی کار و نو بودن تحقیق می‌افزاید لذا با بررسی روزآمدی پیشینه‌ها در کل دانشکده نتایج حاصل از این بخش از پژوهش نشان داد که پیشینه‌های مربوط به دوره زمانی قبل از ۲۰۰۱ (قبل از ۱۳۸۰) بیشترین میزان (۴۱/۸٪؛ ۸۹۲) را نسبت به سایر دوره‌ها به خود اختصاص داده است. و به ترتیب ۲۹/۲٪ پیشینه‌ها مربوط به دوره زمانی (۱۳۸۵ - ۱۳۸۹) ۲۰۰۶ - ۲۰۱۰ و ۲۸/۶٪ آنها مربوط به دوره زمانی (۱۳۸۰ - ۱۳۸۴) ۲۰۰۱ - ۲۰۰۵ می‌باشند. بنابراین مشاهده می‌شود که میزان استفاده از منابع قدیمی تر بیشتر از منابع جدید و روزآمد می‌باشد. این امر باعث کاهش غنای علمی پایان‌نامه‌ها خواهد شد.

به منظور میزان بررسی استفاده از تولیدات اساتید دانشکده در تحقیقات دانشجویان درگروه مدیریت ۳/۲ درصد درگروه آسیب شناسی و حرکات اصلاحی: ۲/۵ درصد درگروه فیزیولوژی: ۰/۷ درصد درگروه رفتار: ۰/۴ درصد و در کل دانشکده ۱/۳ درصد از کل پیشینه‌ها به آثار علمی اساتید دانشکده اختصاص دارد که این میانگین میزان قابل توجهی نمی‌باشد. احتمالاً پایین بودن تولیدات علمی اساتید، عدم ربط موضوعی تولیدات اساتید با پژوهش دانشجویان و یا معرفی نکردن تولیدات علمی اساتید به دانشجویان علت این امر می‌باشد.

نامه، درگروه فیزیولوژی ۵۴۳ پیشینه که میانگین آن ۴۵/۲ پیشینه در هر پایان‌نامه/رساله، در گروه رفتار حرکتی تعداد ۸۴۰ پیشینه که به طور میانگین ۳۳/۶ پیشینه در هر پایان‌نامه/رساله و در مجموع گروه‌های آموزشی دانشکده تعداد ۲۱۳۲ پیشینه در ۶۴ پایان‌نامه / رساله مورد استفاده قرار گرفته است که به طور میانگین ۳۳ پیشینه به هر پایان‌نامه/رساله تعلق می‌گیرد. از کل تعداد پیشینه‌ها ۴۴۹ مورد به فارسی و ۱۶۸۳ مورد به انگلیسی اختصاص داشت، که بدین ترتیب میانگین پیشینه‌های فارسی حدود ۷ و انگلیسی ۲۶/۳ در هر پایان‌نامه/رساله است. بدین ترتیب سهم پیشینه‌های انگلیسی حدود ۳/۸ برابر پیشینه‌های فارسی است. با توجه به نتایج به دست آمده به نظر می‌رسد که با توجه به رشد سریع تکنولوژی و دسترسی سریع به منابع اطلاعاتی دانشجویان تمایل بیشتری به استفاده از پیشینه‌های انگلیسی دارند.

از آنجائیکه بررسی پیشینه و مبانی نظری تحقیق یکی از مهم‌ترین راه‌های شناسایی مشکل، مطالعه مطالب (مقالات) منتشر شده درباره مشکل مورد نظر می‌باشد. اولین وظیفه محقق این است که شناسایی کند کدام مطالب با مشکل مورد نظر در ارتباطند. وقتی چند مقاله کلیدی شناسایی شد، مطالعه دقیق و مجدد آنها می‌تواند باعث ایجاد ایده جدید و یا شناسایی سؤال‌های بی‌جواب گردد. با بررسی وجه غالب در محمل‌ها در کل دانشکده مشخص شد که در میان ۴۴۹ پیشینه فارسی، بیشترین عنوان با ۱۶۰ عنوان متعلق به پایان‌نامه و سپس با ۱۵۷ عنوان متعلق به مقالات است. در ۱۶۸۳ پیشینه انگلیسی نیز بیشترین استناد به مقالات با ۱۳۳۸ عنوان و سپس سایر منابع با ۱۵۵ عنوان است. بیشترین استناد‌ها در کل پیشینه‌های چهارگروه آموزشی مقالات (نشریات) است که در نتیجه در مجموع گروه‌ها نیز به مقالات

پیشنهادات

۱. بررسی پایان‌نامه/رساله نگارش یافته در هر گروه آموزشی از لحاظ وضعیت و میزان اشتراک پیشینه‌های موجود و تاثیر پذیری آن‌ها از پژوهش‌های قبلی،
۲. ارزش‌گذاری وضعیت پیشینه‌ها در ارزیابی وضعیت پایان‌نامه/رساله از لحاظ دقت، تحقیقی بودن و روزآمدی،
۳. هدایت و نظارت مستمر اساتید راهنما و مشاور به داشتن دقت علمی از سوی دانشجویان برای انجام جستجوهای موضوعی و انتخاب کلید واژه‌های موضوعی به منظور تهیه پیشینه پژوهش،
۴. بررسی میزان ربط موضوعی پایان‌نامه/رساله و پیشینه‌های مندرج در آن‌ها و مقایسه ربط موضوعی آن‌ها در پیشینه‌های فارسی و انگلیسی،
۵. استاندارد سازی تعداد صفحات پایان‌نامه/رساله از جنبه‌های مبانی نظری و مبانی پژوهشی.

در بررسی زبان غالب مورد استفاده در پیشینه مشاهده می‌گردد که درصد استناد به پیشینه انگلیسی در گروه مدیریت (۵۷/۸ در صد)؛ گروه آسیب شناسی و حرکات اصلاحی (۸۵ درصد)؛ گروه فیزیولوژی (۹۵ در صد) و گروه رفتار (۷۴/۴ در صد) و در کل دانشکده (۷۸/۹ در صد) است. این موضوع بیانگر میزان علاقه دانشجویان به استفاده از منابع به زبان انگلیسی را نشان می‌دهد. دلیل احتمالی آن شاید نوعی پشتوانه برای جلب تایید تحقیقی بودن از سوی دانشجویان نیز باشد. همچنین این امر می‌تواند به اساتید و دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی کمک نماید تا تمام تلاش خود را در تولید منابع مورد نیاز جامعه محققین به زبان فارسی به کار گیرند.

هم خوانی پیشینه‌ها در متن با پیشینه‌ها در منابع و مآخذ در گروه مدیریت ۸۷/۲ در صد در گروه آسیب شناسی و حرکات اصلاحی ۹۵/۷ در صد در دو گروه فیزیولوژی و رفتار صد در صد است. به طور کلی ۹۶/۹ در صد از پیشینه‌های متن در منابع و مآخذ وجود دارد. این میانگین به دست آمده دقت استفاده دانشجویان از منابع و مآخذ در پایان‌نامه را نشان می‌دهد.

منابع و مأخذ

۱. اشتریان، کیومرث. (۱۳۸۹) پیشینه پژوهش و مرور سیستمی ادبیات علمی. (دسترسی ۱۳۹۰/۶/۲۲) <http://aga.af/>
۲. حری، عباس. (۱۳۷۵) "بررسی وضع پیشینه در پایان نامه های کارشناسی ارشد دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی". مجله روان شناسی و علوم تربیتی، دوره ۱-۴، شماره ۰، ص ۳۳-۴۷.
۳. خاکی، غلامرضا. (۱۳۷۸). روش تحقیق با رویکردی به پایان نامه نویسی. تهران: انتشارات درایت.
۴. خنیفر، حسین (۱۳۸۷). پیشینه و ادبیات نظری پژوهش (روزنه ای به دنیای پژوهش). پایگاه اطلاع رسانی حوزه. شماره ۶۷. www.hawzeh.net
۵. سبکتکین، نادر. (۱۳۷۴). تحلیل استنادی پایان نامه های دکترای حرفه ای دامپزشکی از نظر استناد به پایان نامه های همین رشته. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس.
۶. سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ و حجازی، الهه (۱۳۷۶). روش های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: آگاه.
۷. فتاحی، رحمت الله؛ پریخ، مهری. (۱۳۷۷). رهنمودهایی برای نگارش مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش در حوزه های علوم انسانی و اجتماعی. "فصلنامه علمی - پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهراء (س). سال ۸. شماره ۲۸. ص. ۶۲-۸۲.
۸. فراهانی، ابوالفضل؛ شعبانی مقدم، کیوان. (۱۳۸۸). قواعد پژوهشگری در تربیت بدنی (با تاکید بر نگارش پایان نامه و مقاله). اندیشه های حقوقی.
9. Bishop, D (2008). "An Applied Research Model for the Sport science", *Sport Med: 38(3)*. pp: 253- 263.
10. Feyereisen, Pierre and Anne Spoiden (2009). *Can Local Citation Analysis of Master's and Doctoral Theses help Decision-Making about the Management of the Collection of Periodicals? A Case Study in Psychology and Education Sciences. The Journal of Academic Librarianship. 35(6):514-522.*
11. Hardiasan, S., and V.K. Kulshrestha. (2007). *Citation analysis of scholarly communication in the journal Knowledge Organization. Library Review 56(4): 299-310*
12. Kapseon Kim (2005). "Perceived Barriers to research Utilization by Korean University Librarians" *Journal of Academic Librarianship, Vol 31, No 5, pp: 438- 448.*
13. McCain. W, Katherine (2007). E, Bobick. J, "Patterns of Journal use in a departmental library: Acitation analysis", *Journal of the American society for information science, 32,4,257-26.*
14. Nuria, Vallmitjana & LG Sabate (2008) "Citation Analysis of Ph.D. Dissertation References as a Tool for Collection Management in an Academic Chemistry Library". *College & Research Libraries. 69(1): 72.*
15. Porter, Allen, Konghthon, Alisa, Chyi, Lu Jye (2002). *Research profiling: improving the literature review. Scientometrics, 53(3).*
16. Vallmitjana, Nuria (2008). "Citation Analysis of Ph.D. Dissertation reference as a Tool for Collection Management in an Academic Chemistry Library". *College & Research Libraries. 69(1).*